

Landschap in Limburg onder constructie

Creative ontwerpen voor ruimtelijke kwaliteit

De Reconstructiewet biedt Limburg volop kansen voor verandering. De landbouw krijgt nieuwe en betere toekomstperspectieven. Veterinaire risico's kunnen worden beperkt. Milieuproblemen kunnen worden opgelost. De leefbaarheid van oude kernen verbetert. Nieuwe functies, zoals wonen, natuur en recreatie, krijgen kansen op voormalige landbouwgronden. Ook het waterbeheer kan worden verbeterd. Deze reconstructie is een grootschalige operatie, met ingrijpende gevolgen voor zowel het landschap als zijn bewoners en gebruikers. De rijksoverheid heeft de reconstructie van de zandgebieden aangewezen als een van de tien grote projecten in de Derde Architectuurnota. Een belangrijk doel is om bij de

reconstructie maximaal te profiteren van de kansen om de ruimtelijke kwaliteit van het landschap te verbeteren. Daarom wordt aanbevolen ontwerpers al in een heel vroeg stadium bij het opstellen van de plannen te betrekken. Zij kunnen zo, samen met deskundigen uit de gebieden zelf, het toekomstperspectief van het zandlandschap onderzoeken. Ze kunnen bovendien hun creatieve kracht inbrengen om samen met alle betrokkenen de plannen vorm te geven.

Ontwerpatelier

Alterra-onderzoeker en landschapsarchitect ir. Annoesjka Wintjes: 'Voor de reconstructie van de zandgebieden in Limburg is een ontwerpatelier georganiseerd. Met ontwerp

Op 1 april 2002 is de Reconstructiewet Concentratiegebieden Veehouderij in werking getreden. De wet is bedoeld om de problemen van de intensieve veehouderij op te lossen of te verminderen. De komende twaalf jaar zullen ongeveer zesduizend bedrijven moeten verdwijnen, vooral in de intensieve varkenshouderij. De meeste bedrijven liggen in Brabant, Noord-Limburg, Gelderland en Twente, op zandgronden. Daarom wordt ook vaak gesproken over de reconstructie van de zandgebieden. Alterra probeert met creatieve ontwerpateliers oplossingen aan te dragen voor de inrichting van deze gebieden, bijvoorbeeld in Limburg.

onderzoek proberen we de ruimtelijke kwaliteit van het gebied te verbeteren. De reconstructie Limburg krijgt hiermee een voorbeeldfunctie voor het versterken van de inbreng van ontwerpdisciplines bij ruimtelijke en architectonische opgaven in landbouwgebieden waar een herstructurering op stapel staat. De problemen hierbij zijn niet alleen ruimtelijk van karakter, maar ook economisch, juridisch en emotioneel. Het is zaak om zo goed mogelijk aan te sluiten bij toekomstplannen van de doelgroepen, en om geen onnodige bedrijfsverplaatsingen of dure onteigeningsprocedures in gang te zetten. Wij houden ons bezig met vragen als: hoe betrek je de doelgroepen bij de ontwikkeling en vormgeving van een regionaal economisch ontwikkelingsperspectief, hoe krijg je draagvlak voor dit ingrijpende proces, en hoe kun je van de ervaringsdeskundigheid van de streekbewoners profiteren?'

In Limburg heeft reconstructie pas zin als er een oplossing is voor de varkenshouderij. Functiescheiding waar het moet, functieverveving waar het kan. Er moeten verwevingsgebieden komen waar uitbreiding van de veehouderij onder voorwaarden mogelijk is, en extensiveringsgebieden, waar uitbreiding, hervestiging of nieuwvestiging van bedrijven niet mogelijk is. De waterhuishouding wordt de basis van de nieuwe inrichting. De landbouw moet een landschappelijk verantwoorde onderneming worden en de Ecologische Hoofdstructuur behoeft versterking. Voorwaar geen eenvoudige opgave. Zeker niet als zowel overheden als kennisinstellingen, belangengroepen, ondernemers en particulieren uit de regio bij het proces betrokken moeten worden, en zij zich allemaal in de resultaten moeten kunnen vinden. Annoesjka Wintjes: 'Dat is de belangrijkste functie van een ontwerpatelier. Tijdens een soort hogedrukproces worden vele creatieve mogelijkheden bedacht en verkend. Ook procesbegeleiders en ontwerpers doen eraan mee. Zij dienen de groep. Ieders kennis en kunde wordt in een interactief werkproces ingezet. Kennis delen en van elkaar leren staan centraal.'

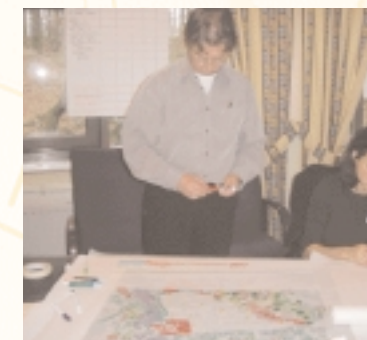
Filmscenario

In een ontwerpatelier van december 2002 is bijvoorbeeld bedacht een filmscenario te gebruiken als manier om tot oplossingen te komen die op draagvlak kunnen rekenen. Het idee is een groep mensen samen te

stellen die een goede afspiegeling vormt van alle belangen in het gebied. Eenieder heeft daarin zijn of haar specifieke kennis. Film is gebruikt als hulpmiddel om die mensen in korte tijd te laten zeggen waar het in hun ogen om gaat. Er werd een rondetafelgesprek geënceneerd waaraan alle 'rollen' in het buitengebied deelnamen: boer, bestuurder, ambtenaar, adviseur, natuurbeheerder, recreatieondernemer, recreant, bewoner, landschapsvoorvechter, cultuurminnaar, projectontwikkelaar. Er was zelfs een toevallige passant uit de Randstad. Iedere deelnemer moest in twee krachtige stellingen formuleren wat voor hem of haar de belangrijkste doelstellingen waren voor de toekomst van het landschap. En wel zo concreet dat een ontwerper ermee uit de voeten kon. Gezamenlijk werden de stellingen steeds scherper en krachtiger geformuleerd. Uiteindelijk moesten ieders stellingen zo scherp zijn dat beide statements in een halve minuut konden worden gefilmd. Daarna volgt een uitwerkingsslag waarin die stellingen waar mogelijk gecombineerd en ruimtelijk in een ontwerp op kaart worden vertaald. Wintjes: 'Deze manier van werken kan leiden tot innovatieve ideeën en ontwerpen die op een groot draagvlak kunnen rekenen, aldus de deelnemers van het ontwerpatelier.'

Werk in uitvoering

Een van de tussenproducten van het hele proces is het boekje 'Werk in uitvoering'. Annoesjka Wintjes hierover: 'Het is in hoog

tempo in elkaar gezet, om iedereen deelgenoot te maken van de voortgang van het werk. Het boekje is een etalage vol ideeën, rijp en groen door elkaar. Met veel beeld en weinig tekst wordt inzicht gegeven in de ontwerpverhalen die zijn bedacht. Ontwerpverhalen die gaan over een uitdagend landschap, die de parels van het reconstructieplan moeten gaan vormen en die aanjagers zullen zijn van nieuwe projecten. De ontwerpen inspireren en stellen geen kaders. Het is dus geen gebiedsdekkend plan. Het zijn verhalen die worden geïllustreerd met mogelijke projecten die tot de verbeelding spreken. Bij ontwerpateliers gaat het om ontmoetingen in een interactief planproces, met voortdurende beweging en ontwikkeling in de tijd. Ontwerpen is in dit proces een hulpmiddel om te komen tot integratie en vernieuwing in complexe projecten. De teksten en ideeën uit het boekje zullen daarom zeker nog veranderen.' ■

Meer informatie vindt u in 'Werk in uitvoering', door A. Wintjes
Alterra-rapport 606
Voor prijs en bestelwijze zie pagina 17 e.v.

Onderzoekers werken samen met betrokkenen uit het gebied aan een nieuwe inrichting.